

Łukasz Ostrowski

EWALUACJA PARTYCYPACYJNA W PRAKTYCE

PODSUMOWANIE DYSKUSJI W RAMACH EVALCAFE

Spis treści

Czym jest ewaluacja partycypacyjna? _____	3
Ewaluacja partycypacyjna w praktyce _____	4
Warunki sprzyjające ewaluacji partycypacyjnej _____	6
Korzyści z ewaluacji partycypacyjnej _____	7
Koszty i ograniczenia ewaluacji partycypacyjnej? _____	10
Podsumowanie _____	12

Ekspertyza zrealizowana została w ramach projektu pn. „PTE - THINK TANK Ewaluacyjny”, współfinansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności - CRSO w ramach Programu PROO4.

Czym jest ewaluacja partycypacyjna?

Trudno podać jedną, powszechnie uznaną w środowisku ewaluatorów wykładnię ewaluacji partycypacyjnej. Wśród opinii na ten temat wspólnym mianownikiem wydaje się być przekonanie, że ewaluacja partycypacyjna to podejście, które zachęca do włączenia w proces ewaluacji interesariuszy ewaluowanego przedsięwzięcia - projektu, programu, polityki lub instytucji. W takim też znaczeniu będziemy używać tego pojęcia w tym tekście.

W literaturze można znaleźć m.in. następujące definicje ewaluacji partycypacyjnej:

- 1) "podejście oparte na partnerstwie, w którym interesariusze aktywnie angażują się w rozwój ewaluacji na wszystkich etapach jej wdrożenia" (Zukoski, A. and M. Luluquisen (2002). "Participatory Evaluation: What is it? Why do it? What are the challenges?" Policy & Practice (5);
- 2) „sytuacja, w której zainteresowane strony są zaangażowane w proces podejmowania decyzji dotyczących ewaluacji, jak również ponoszą wspólną odpowiedzialność za raport ewaluacyjny wspólnie z zewnętrznym ewaluatorem” (Turnbull B., Mediating effect of participation efficacy on evaluation use, „Evaluation and Program Planning”, 22/1999, str. 131);
- 3) "stosowane badania społeczne, które obejmują partnerstwo między wykwalifikowanym personelem ewaluacyjnym a decydentami ugruntowanymi w działaniu praktycznym, członkami organizacji odpowiedzialnymi za ewaluowane działania/program lub osobami żywo zainteresowanymi ewaluowanymi działaniami/programami" (Cousins J.B., Earl L. M., The case for participatory evaluation, „Educational Evaluation and Policy Analysis”, 14/1992, str. 399-400).

Postulat tak rozumianej ewaluacji partycypacyjnej częściowo zakorzeniony jest w dyskusji o ewaluacji demokratycznej. W zdrowym demokratycznym społeczeństwie obywatele biorą udział w sprawowaniu władzy i mają wpływ na decyzje dotyczące spraw publicznych. Jeśli decyzje o sprawach publicznych podejmowane są przez urzędników i ekspertów bez udziału obywateli to istnieje ryzyko, że nie będą prawidłowo uwzględniały ich interesów. Ewaluacja służy podejmowaniu decyzji o politykach publicznych i kształtuje te decyzje. Jeśli obywatele są głównym podmiotem polityk publicznych to ewaluacja powinna przede wszystkim im służyć - informować opinię publiczną. W tym celu powinna odzwierciedlać różnorodność ich perspektyw i interesów. W dyskusji tej ewaluacja partycypacyjna przeciwstawiana jest ewaluacji "biurokratycznej", której cele, kryteria i wnioski ustalane są przez urzędników oraz ekspertów, i która kojarzy się z ogólnym nadzorem i kontrolą. Niezależnie od dyskusji na temat roli ewaluacji w demokratycznym społeczeństwie przekonanie o wartości włączenia interesariuszy w proces ewaluacji znajduje też uzasadnienie bezpośrednio w doświadczeniu pracy ewaluatorów. Praktycy ewaluacji zwracają uwagę na korzyści wynikające z włączenia interesariuszy dla jakości ewaluacji oraz dla ewaluowanego projektu/programu/strategii. Można więc powiedzieć, że zainteresowanie ewaluacją partycypacyjną wyrasta również z doskonalenia przez praktyków ewaluacji swojego warsztatu pracy i poszukiwania sposobów, by uczynić ewaluację bardziej użyteczną i wartościową.

Ewaluacja partycypacyjna w praktyce

Jeżeli chcemy prowadzić ewaluację w sposób partycypacyjny, musimy zastanowić się nad tym, kto ma w niej uczestniczyć. Lista interesariuszy jest różna w zależności od konkretnego projektu/programu. Zazwyczaj jednak obejmuje m.in.:

- menedżera lub koordynatora projektu/programu;
- zespół realizujący projekt lub program;
- zespół organizacji realizującej projekt lub program;
- partnerów projektu/programu;
- sponsorów projektu/programu;
- uczestników i beneficjentów projektu/programu;
- osoby w otoczeniu projektu/programu;
- społeczności lokalne oraz ich liderzy;
- społeczeństwo w ogólności.

W standardowym procesie ewaluacji realizowanym przez zewnętrznego wykonawcę uczestniczą przede wszystkim ewaluator oraz zamawiający ewaluację, czyli osoba odpowiedzialna za projekt/program (menedżer lub koordynator). To oni są najmocniej zaangażowani w proces i podejmują najważniejsze decyzje. Praktycy zwracają uwagę, że aby uczynić ewaluację bardziej partycypacyjną warto poszerzać krąg interesariuszy.

[CYTAT] “gdy zastanawiam się nad praktyką ewaluacji partycypacyjnej, to myślę o zagarnięciu możliwie wielu światów do tej ewaluacji, nie tylko zamawiającego ewaluację realizatora projektu”[1]

Interesariusze mogą być włączeni w proces ewaluacji w różnych rolach i na różnych etapach. W podręcznikowym procesie ewaluacji zazwyczaj wyróżnia się następujące etapy:

- planowania ewaluacji (w tym określenia celów, kryteriów, pytań badawczych, wskaźników i metod badania);
- realizacji badania ewaluacyjnego (w tym wybór wykonawcy, zbieranie danych);
- analizy prowadzącej do wniosków i rekomendacji;
- wykorzystania wyników badania ewaluacyjnego.

[1] Wszystkie cytaty pochodzą od uczestników/czek EvalCafe.

W ewaluacyjnej praktyce wstępny plan najczęściej przygotowuje “menedżer” programu lub projektu, tworząc zamówienie ewaluacji jako zewnętrznej usługi. Szczegóły dotyczące pytań, wskaźników i metod często opracowuje sam ewaluator w złożonej ofercie - bywa, że bez możliwości współpracy z zamawiającym. Za realizację badań, analizę oraz przygotowanie rekomendacji odpowiada ewaluator, który zaprasza do badania różnych interesariuszy w roli respondentów. Odpowiedzialność za wykorzystanie wyników spoczywa znów na zamawiającym.

Realizując postulaty ewaluacji partycypacyjnej, możemy starać się w większym stopniu włączać różnych interesariuszy na wszystkich etapach procesu ewaluacji. Na etapie planowania może to oznaczać np. zorganizowanie moderowanej dyskusji na temat celów i kryteriów ewaluacji oraz pytań badawczych z udziałem szerokiego zespołu programu/projektu, partnerów, sponsorów a nawet beneficjentów.

[CYTAT] “Można zadawać pytania na samym początku, różnym grupom osób, nie tylko zamawiającemu: Czego wy chcecie się dowiedzieć z tej ewaluacji? Do czego wam mogą te wyniki posłużyć?”

[CYTAT] “Ja to widzę jako szansę odkrycia czegoś, co nie jest oczywiste (...) czasem okazuje się, że kryteria, wedle których na ewaluowane przedsięwzięcie patrzy zamawiający, realizator projektu, są całkiem innymi kryteriami od tych, które przykładają sami uczestnicy”.

Na etapie realizacji badania ważny jest sposób, w jaki ewaluatorzy definiują swoją relację z osobami, od których pozyskują informacje. W ewaluacji partycypacyjnej nie myślimy o nich tylko jako o respondentach, których rola sprowadza się do udzielania odpowiedzi na zadawane pytania. Zapraszamy ich raczej właśnie w roli interesariuszy projektu/programu i uczestników procesu ewaluacji, których zdanie jest ważne dla jego rozwoju i którzy mogą wpływać na jego kształt.

[CYTAT] “Rzadziej używam słowa respondent (...) a częściej mówię i myślę o nich “eksperti przez doświadczenie” (...) proszę, żeby podzielili się swoim doświadczeniem, aby coś usprawnić”.

Tak zdefiniowana relacja może oczywiście rodzić pewne zobowiązania wobec uczestników procesu ewaluacji. Całkiem naturalne jest, by otrzymywali oni więcej informacji na temat wyników badania (np. wyniki ankiety, w której uczestniczyli lub wstępną wersję raportu do konsultacji). Raport pisany z myślą o takiej grupie odbiorców powinien być też bardziej przystępny.

[CYTAT] “Gdy zobaczą, że ich opinia została uwzględniona na jakimś wykresie, to daje im poczucie sprawstwa”.

[CYTAT] “Jeżeli chcesz, żeby twój raport był czytany, żeby partycypacyjność w odbiorze raportu była większa, to pisz tak, żeby ten raport dało się czytać (...) żeby był zrozumiany przez szeroki krąg odbiorców”.

Na etapie pracy nad raportem z ewaluacji można zaprosić np. zespół, partnerów i wybranych beneficjentów do dyskusji nad wnioskami i rekomendacjami. Jeśli nie ma na to czasu lub środków czasem wystarczy udostępnić uczestnikom ewaluacji wstępne wyniki badań.

[CYTAT] “Sporo ewaluacji, które robiłam, kończyło się prezentacją raportu, ale bez rekomendacji, a rekomendacje były wspólnie wypracowywane (...) ludzie wychodzili naprawdę z poczuciem, że ta ewaluacja nie była po nic, bo ona zainspirowała ich do dyskusji”.

[CYTAT] “Nam sprawdza się takie rozwiązanie, że jak są już wstępne wyniki, to dążymy do tego, żeby je zaprezentować nie tylko zamawiającemu, ale dać również wgląd tym, którzy brali udział w badaniu”.

Pierwszym krokiem w stronę ewaluacji partycypacyjnej jest realna i bliska współpraca ewaluatora z kluczowym interesariuszem - osobą odpowiedzialną za projekt/program. W tym podejściu ewaluacja nie może być usługą w której menedżer ma kontakt z ewaluatorem tylko na etapie zamówienia i odbioru. Dobrą podstawą dla ewaluacji partycypacyjnej będzie stworzenie zespołu ewaluacyjnego, którego pracę prowadzi i organizuje ewaluator, ale którego stałymi i zaangażowanymi członkami są menedżer, zespół projektu/programu oraz w miarę możliwości inni interesariusze.

Warunki sprzyjające ewaluacji partycypacyjnej?

Z doświadczenia praktyków wynika, że podstawowym warunkiem sprzyjającym podejściu partycypacyjnemu jest żywe zainteresowanie ewaluacją samych zamawiających. Ewaluacja chciana i wyczekiwana ma największą szansę stać się wspólnym przedsięwzięciem. Gdy traktowana jest jako niechciany obowiązek, szanse na zaangażowanie interesariuszy są niewielkie - niezależnie od nastawienia ewaluatora.

[CYTAT] “Powiedziałbym, że w projektach, które uzyskiwały zewnętrzne dofinansowanie unijne, gdzie nacisk był na wskaźniki i cele, poziom partycypacyjności był naprawdę minimalny”.

Partycypacja pojawia się łatwiej w ewaluacjach prowadzonych dla i z instytucjami/organizacjami/podmiotami, które rzeczywiście chcą przeanalizować swoje działania. Zazwyczaj są to podmioty, które w swojej kulturze organizacyjnej stawiają na refleksję, włączanie, dialog, uczenie się. Takie podmioty postrzegają ewaluację jako narzędzie uczenia się i sposób na doskonalenie swoich działań.

Potrzeba włączenia w ewaluację interesariuszy i dialogu z ewaluatorami pojawia się wówczas dość naturalnie.

[CYTAT] “Często potrzeba pojawia się w momencie, gdy w organizacji dojrzewa decyzja, by wypracować bądź odnowić strategię rozwoju. Wówczas już na etapie planowania i tworzenia koncepcji badania wywiązuje się dyskusja “co badać?”, “dlaczego badać?”.

Ewaluacja partycypacyjna, w swoim charakterze włączająca i wymagająca zaangażowania, sprawdza się w przedsięwzięciach o takim właśnie charakterze - tam gdzie interesariusze są włączeni w zarządzanie i żywo zaangażowani. Trudno prowadzić ewaluację partycypacyjną przedsięwzięć, które są zarządzane w sposób niepartycypacyjny. Z kolei przedsięwzięcia zarządzane w sposób partycypacyjny trudno wręcz ewaluować inaczej. Przykładem mogą być np. budżety obywatelskie. Gdy interesariusze (zarząd, zespół, partnerzy, beneficjenci, sponsorzy itp.) identyfikują się z przedsięwzięciem - czują się za nie współodpowiedzialni, chcą mieć wpływ, być współgospodarzami - łatwo jest ich przekonać, że ewaluacja stwarza im możliwość wpływu na ważne dla nich przedsięwzięcie.

[CYTAT] “Na przykład budżety obywatelskie to proces partycypacyjny, który też jest ewaluowany. Tam jest wiele osób zainteresowanych tym, jak te pieniądze są wykorzystywane (...)Różnego rodzaju aktywiści i grupy obywatelskie chcą mieć coś do powiedzenia w tym procesie. W tych warunkach również ewaluacja musi być bardziej partycypacyjna”.

Korzyści z ewaluacji partycypacyjnej?

Podczas spotkania uczestnicy/czki wskazali wiele korzyści, które mogą wynikać z prowadzenia ewaluacji w sposób partycypacyjny.

- **Wiele perspektyw i mocniejsze wnioski**

Dzięki zaangażowaniu różnych interesariuszy, zarówno na etapie tworzenia koncepcji, jak i wyciągania wniosków, możemy liczyć na bardziej trafne i istotne pytania badawcze, więcej pomysłów na zagadnienia, więcej perspektyw, sposobów interpretacji wyników - również takich, które zamawiającym czy ewaluatorom nie przyjdą do głowy.

[CYTAT] “realizatora projektu być może bardziej interesuje skuteczność, rozumiana jako realizacja celów; odbiorców bardziej może interesować czy projekt odpowiada na ich potrzeby”.

[CYTAT] „lepsza jakość wyników, to też lepsza jakość kolejnych programów czy projektów”.

- **Wzmocnienie relacji w zespole i z uczestnikami projektu**

Ewaluacja prowadzona partycypacyjnie kształtuje relacje zarówno w zespole, jak i z szerszym otoczeniem (uczestnikami, partnerami, sponsorem). Wzmacnia zespół, dając mu okazję do dyskusji i uporządkowanej refleksji nad wspólnym przedsięwzięciem oraz tworząc bezpieczne warunki do rozmowy o trudnościach i wyzwaniach. Jest to też inwestycja w relacje z interesariuszami – sprawia, że czują się zaproszeni do zaangażowania, do bycia współgospodarzem projektu, do współzarządzania. Czują się wysłuchani, włączeni i docenieni. Jeżeli projekt/program/strategia są dla nich ważne to będą zadowoleni, że mogą w jakimś stopniu o nim współdecydować.

- **Rozwój poczucia sprawczości w zespole i wśród adresatów projektu**

Nie do przecenienia jest fakt, że partycypacyjne podejście daje interesariuszom poczucie bycia ważnym, potrzebnym, wysłuchanym, daje poczucie sprawstwa i wpływu.

[CYTAT] “kiedy jestem proszona tylko o wypełnienie ankiety, to czuję się bardziej traktowana przedmiotowo. W momencie, kiedy ktoś mnie pyta: “a czego ty się chcesz dowiedzieć? co jest dla ciebie tutaj ważne?”, gdy mogę uczestniczyć w tych różnych etapach, to już jest zupełnie inne, prawda?”

[CYTAT] “szczególnie jeśli to są kolejne edycje tego samego przedsięwzięcia i ktoś widzi, że rekomendacje zostały wdrożone, może pojawić się pozytywne uczucie sprawstwa: “Ach, to ja miałam wpływ na to, co się potem zdarzyło! czyli wpłynęłam na to, że coś zostało zmienione w projekcie”. To naprawdę może dawać moc” .

[CYTAT] „Ludzie wychodzili z poczuciem, że ta ewaluacja nie była po nic. Ona zainspirowała ich do dyskusji i snucia planów, które rzeczywiście potem były realizowane. Rekomendacje pociągnęły za sobą konkretne decyzje” .

Dając poczucie uczestnictwa i wpływu sprawiamy, że interesariusze bardziej identyfikują się ze sprawą, z projektem/programem, z jego celami. Rośnie też poczucie współodpowiedzialności za efekty całego przedsięwzięcia. Poczucie współautorstwa, utożsamienia z przedsięwzięciem przekłada się na dalsze, większe zaangażowanie w projekt/program.

- **Zwiększenie szans na wykorzystanie wniosków i rekomendacji**

W tradycyjnym podziale na “twórców” i “odbiorców” ewaluacji wyzwaniem bywa, by interesariusze przeczytali raport, zgłosili do niego uwagi, przyjęli wnioski i rekomendacje i je wykorzystali. Podejście partycypacyjne odwraca perspektywę - znosi podział na “oceniających” i “ocenianych”, eliminuje skojarzenia z kontrolą, kładzie nacisk na wartość refleksji i uczenie się na swoich sukcesach i błędach. Włączenie w proces tworzenia i prowadzenia ewaluacji wzmaga zainteresowanie jej wynikami. Zaangażowani członkowie zespołu, partnerzy, uczestnicy będą znali wnioski i rekomendacje i będą do nich bardziej przekonani. To zwiększa szanse, że będą z nich korzystać.

[CYTAT] “Jeśli chcemy, żeby interesariusze upowszechniali wyniki ewaluacji, to jeśli byli włączeni w proces to większa szansa, że będą to robić. Jeżeli ja jako interesariuszka byłabym od samego początku włączona [...] to też chętnie się będę angażować w rozpowszechnianie tych wyników ewaluacji”.

- **Budowanie umiejętności i potencjału ewaluacyjnego wśród interesariuszy, wzrost refleksyjności**

Prowadzenie ewaluacji w sposób partycypacyjny ma pozytywny wpływ na proces uczenia się. Jest krzewieniem kultury krytycznego myślenia, refleksyjności, uczenia się przez doświadczenie. Jest sytuacją, w której profesjonalni badacze dzielą się w działaniu umiejętnościami stawiania pytań, analizy, wyciągania wniosków. Rozmowa z interesariuszami o projekcie/programie, wspólne analizowanie – to okazja, dla poszczególnych osób, by pomyśleć o działaniach z różnych perspektyw. Może to też oznaczać zwiększenie wiedzy uczestników o całym przedsięwzięciu oraz poszerzanie ich wiedzy na temat punktów widzenia innych interesariuszy.

[CYTAT] „gdy kończę wywiad, dziękuję, mój rozmówca mówi: “ja też dziękuję, dla mnie to też była okazja, żeby tak usiąść i się zastanowić i też się różne rzeczy mi się poukładały w głowie”.

[CYTAT] „to możliwość rozwoju dla wszystkich osób: zamawiający ma szansę się czegoś dowiedzieć i to może zmienić jego punkt widzenia; wszyscy uczestnicy, których zaangażujemy, którzy są potraktowani podmiotowo, oni też mają możliwość, by się rozwinąć chociażby, dzięki wymianie poglądów na grupie fokusowej. To może być bardzo rozwojowa sytuacja”.

Koszty i ograniczenia ewaluacji partycypacyjnej?

Decydując się na bardziej partycypacyjną ewaluację warto wziąć pod uwagę związane z tym koszty, wyzwania i ryzyka - uczestnicy/czki EvalCafe zwrócili uwagę na kilka najważniejszych.

- **Czas i koszty**

Ewaluacja partycypacyjna niewątpliwie wymaga większego nakładu czasu i pracy. Trzeba to uwzględnić w budżecie i harmonogramie. Wymaga czasu samych interesariuszy - tego kosztu może nie widać w budżecie projektu ewaluacyjnego; ale decydując się na ewaluację partycypacyjną trzeba upewnić się, że interesariusze są na to gotowi. Czy klient ma czas, żeby brać udział w kolejnych warsztatach? Czy szersze grono zespołu organizacji/institucji poza swoją bieżącą pracą będzie miało czas na udział w ewaluacji?

[CYTAT] "Im bardziej angażujemy interesariuszy na etapie planu ewaluacji tym szerszy zakres badania, więcej pomysłów, więcej oczekiwań do pogodzenia – w ten sposób może powstać lepszy plan, ale to bardziej pracochłonne – może też dojść kwestia jak wybrać zagadnienia i jak godzić potrzeby/oczekiwania interesariuszy".

Na pewno łatwiej jest zdecydować się na podejście partycypacyjne, gdy interesariuszy nie jest zbyt wielu i gdy mają motywację, by w takim procesie wziąć udział.

- **Ryzyko rozczarowania**

Zapraszając interesariuszy do ewaluacji, składamy im obietnicę, że dobrze wykorzystamy ich czas i wysiłek - że poprzez ewaluację będą mogli wpływać na rzeczywistość. Realizując tę obietnicę, możemy wzmocnić relację interesariuszy z projektem/programem. Jeśli jednak z różnych względów wnioski i rekomendacje z ewaluacji nie zostaną wykorzystane, to możemy osiągnąć efekt odwrotny od zamierzonego - zniechęcenie zamiast większego zaangażowania - możemy zaszkodzić relacji z interesariuszami zamiast ją wzmocnić.

[CYTAT] "Jeśli włączymy ludzi w ewaluację, a na końcu nie wprowadzimy żadnych zmian, to co się stanie? Ludzie mogą popaść w wyuczoną bezradność, na zasadzie: "No i co z tego, że ja się tutaj zaangażowałam? Poświęciłam mój czas i energię, a nic się nie zmieniło".

Jeśli zawieziemy zaufanie uczestników ewaluacji to: szkodzimy relacji interesariuszy i projektu/programu/organizacji w którym brali udział; szkodzimy reputacji i samej idei ewaluacji. Dlatego, jeśli chcemy realizować ewaluację bardziej partycypacyjnie, trzeba upewnić się, że osoby decyzyjne w projekcie/programie/organizacji są na to gotowe – czy są autentycznie otwarte na to, by korzystać z wyników ewaluacji oraz czy są gotowe dać wybranym interesariuszom obiecwaną im możliwość wpływu – czy są gotowi wywiązać się ze złożonej obietnicy.

[CYTAT] „Wierzę, że możemy to zrobić tylko raz. To znaczy, jeżeli osoby, które wykazały się dużym poziomem zaangażowania, też emocjonalnego, rozczarują się, to potem będzie bardzo trudno, a może wręcz nawet nie będzie możliwe zaangażować je ponownie”.

- **Potrzeba facylitacji**

W podejściu partycypacyjnym ewaluator nie tylko realizuje badanie, ale również musi poprowadzić proces pracy grupy mierzącej się z dość trudnym zadaniem. Musi wiedzieć jak sprawnie zarządzać taką pracą i być przygotowanym na trudności. Uczestnikom może brakować umiejętności pracy w grupie i otwartości na inne punkty widzenia, mogą pojawiać się między nimi napięcia, mogą czuć się oceniani, mieć problemy z przyjęciem krytyki. Ewaluator musi umieć stworzyć bezpieczne warunki i dobrą atmosferę do refleksji, dyskusji i uczenia się z doświadczenia. Dlatego potrzebuje nie tylko kompetencji badawczych, ale również interpersonalnych, facylitacyjnych, trenerskich a czasem nawet mediacyjnych. Ewaluator musi znać techniki pracy warsztatowej oraz rozumieć proces grupowy.

[CYTAT] “pamiętam taką ewaluację, w której na odchodne usłyszałam: (...) no dobrze, włożyła pani kij w mrowisko, a ja teraz muszę to posprzątać”.

- **Różnice perspektyw**

Każdy kolejny interesariusz wnosi do procesu ewaluacji swoją perspektywę. To wartość, ale również dodatkowe wyzwanie. Interesariusze mogą spierać się o wnioski z ewaluacji lub o kryteria ewaluacyjne. Ewaluator musi pogodzić te różne perspektywy i pomóc uczestnikom je wzajemnie zrozumieć i zaakceptować. To trudna sytuacja, która szczególnie wymaga umiejętności facylitacyjnych.

- **Konflikty interesów**

Może zdarzyć się, że proces ewaluacyjny ujawni nie tylko różnice perspektyw, ale też konflikt interesów. To może stanowić wyzwanie dla obiektywności badania, jeśli interesariusze zniekształcają wyniki chroniąc swoje interesy – np. w projekcie/programie z komponentem szkoleniowym trenerzy mogą przekonywać o niezbędności i wartości szkoleń, choć pozostałe dane przemawiają za zupełną rezygnacją z ich prowadzenia.

[CYTAT] “Jeżeli interesariusze są uwikłani w jakąś wewnętrzną grę interesów, to nie są dobre warunki do prowadzenia merytorycznej rozmowy o wartości projektu/programu”.

Wśród korzyści płynących z ewaluacji partycypacyjnej wymieniliśmy wzmacnianie relacji w zespole i w otoczeniu projektu/programu. Jednak by ewaluacja ta taką rolę spełniła, potrzeba otwartości i zaufania między interesariuszami. Tego rodzaju ewaluacja nie uda się, jeśli relacje między interesariuszami uniemożliwiają otwartą i merytoryczną rozmowę.

Podsumowanie

Za partycypacyjnym podejściem do ewaluacji przemawia wiele korzyści. Zwiększamy w ten sposób szanse, że ewaluacja odpowiada na istotne pytania i będzie miała wartość dla różnych interesariuszy. Zyskujemy dodatkową perspektywę, wzbogacamy interpretację wyników i wzmacniamy wnioski. Wzmacniamy też relacje w zespole i z interesariuszami przedsięwzięcia. W konsekwencji zwiększamy szanse, że ewaluacja będzie użyteczna dla interesariuszy i że zostanie wykorzystana.

Jednocześnie trzeba wziąć pod uwagę szereg barier, wyzwań i ryzyk, które nakazują pewną ostrożność. Ewaluacja partycypacyjna wymaga więcej czasu i oznacza dodatkowe koszty. Gdy interesariusze mają bardzo różne perspektywy i sprzeczne interesy może okazać się trudna. Wymaga od ewaluatora nie tylko kompetencji badawczych, ale również facylitacyjnych i trenerskich. Nieumiejętnie prowadzona może zaszkodzić relacjom z interesariuszami.

Odpowiedź na pytanie “czy warto prowadzić ewaluację partycypacyjną?” nie jest więc prosta i zawsze zależy od indywidualnych celów, potrzeb i możliwości. Pamiętajmy jednak, że nie jest to wybór zerojedynkowy i niezależnie od uwarunkowań prawie zawsze można zrobić coś, by uczynić ewaluację nieco bardziej partycypacyjną. Zachęcamy do próbowania.

Autor

Łukasz Ostrowski

Socjolog, badacz społeczny i ewaluator w Pracowni Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”. Współautor poradnika dla programów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności „Ewaluacja – jak to się robi?” oraz poradnika dla samorządów „Jak ewaluować budżet partycypacyjny (obywatelski)?”. Organizuje seminaria i szkolenia krzewiące kulturę ewaluacji w środowisku organizacji pozarządowych.

Konsultacja merytoryczna:

Marta Ostrowska - była prezeska Fundacji Pole Dialogu

Moderatorka dyskusji

Monika Bartosiewicz-Niziołek

Niezależna ewaluatorka, absolwentka psychologii i Podyplomowego Studium Ewaluacji Projektów na Uniwersytecie Warszawskim. Ponad 25-letnie doświadczenie w prowadzeniu ewaluacji. Prezeska Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego, członkini i mentorka European Evaluation Society, przedstawicielka PTE w NESE. Od wielu jest zaangażowana w działalność edukacyjną PTE.

Uczestniczki dyskusji

Alicja Zajączkowska

Prezes Zarządu w PrePost Consulting Sp. z o.o.. Ewaluatorka, badaczka społeczna, trenerka, doradca biznesowy, mentorka. Specjalizuję się w badaniach społecznych i ewaluacji, innowacjach społecznych, strategii rozwoju oraz zarządzania organizacjami i projektami. W latach 2005 – 2021 przeprowadziłam badania społeczne/ewaluację ponad 150 przedsięwzięć, w tym ok. 50 projektów innowacyjnych i ponadnarodowych. Członkini PTE.

Beata Cieżka

Od 1995 roku zajmuję się ewaluacją. Mam bogate doświadczenie w realizacji projektów badawczych i ewaluacyjnych prowadzonych m.in. dla Komisji Europejskiej, administracji publicznej, organizacji pozarządowych i sektora prywatnego. Specjalizuję się w zagadnieniach edukacji, rynku pracy, wdrażania programów rozwojowych oraz działań podnoszących jakość instytucji i organizacji. Członkini-założycielka Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego, w latach 2004-2010 Prezeska PTE.

Agnieszka Szczurek

Socjolog i pedagog. Współzałożycielka Polskiego Towarzystwa Ewaluacyjnego (2000) oraz Ośrodka Ewaluacji Sp. z o.o (2004). Specjalizuje się w ewaluacji projektów edukacyjnych, kulturalnych oraz dotyczących rozwoju lokalnego. Wszystkie badania stara się prowadzić w sposób dialogiczny i demokratyczny.

Dane kontaktowe

Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne
ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23 s. 313.
01-938 Warszawa
tel. 570-785-308

e-mail: pte@pte.org.pl
<https://pte.org.pl>
https://twitter.com/PTE_Ewaluacja